

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Kuntien ilmastosuunnitelmaa esitetään laadittavaksi tai päivitettäväksi kerran valtuustokaudessa. Amnesty katsoo ehdotetun laatimisaikavälin kuntien päätöksenteon näkökulmasta perustelluksi, mutta pitää tärkeänä pidemmän aikavälin tavoitteiden ja toimien sisällyttämistä suunnitelmiin. Lisäksi kuntien tulee myös voida tehostaa ilmastotoimiaan kesken suunnitelmakauden, mikäli tämä katsotaan tarpeelliseksi suunnitelman seurantatietojen valossa.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Amnesty pitää hyvänä, että kuntien ilmastosuunnitelmiin sisällytetään kuntaorganisaation omien päästövähennystoimien lisäksi myös kunnan tekemien päätösten vaikutukset asukkaiden ja muiden toimijoiden mahdollisuuksiin tehdä ilmastotoimia. Suunnitelmien valmistelun ja toimeenpanon tulee olla avointa sekä asukkaita ja sidosryhmiä osallistavaa kautta suunnitelmasyklin.

Kuntien ilmastosuunnitelmissa asetettujen tavoitteiden ja niiden saavuttamiseksi tehtävien toimien on oltava selkeästi muotoiltuja sisällöltään ja aikajänteiltään. Kuntien ilmastotoimien tulee tukea perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tämän varmistamiseksi ilmastosuunnitelmiin ja niiden seurantaan on tärkeää sisällyttää perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Ilmastosuunnitelmissa esitetyin toimin on myös edistettävä oikeudenmukaista vihreää siirtymää, joka ei lisää taloudellista tai sosiaalista eriarvoisuutta ja joka turvaa osaltaan haavoittuvien ihmisten ja myös tulevien sukupolvien oikeuksia.

Päästövähennystavoitteiden lisäksi kuntia tulisi kannustaa myös ilmastomuutokseen sopeutumiseen, hiilinielujen kasvattamiseen ja luonnon monimuotoisuuden suojeluun liittyvien tavoitteiden asettamiseen ja toimiin. On ensisijaisen tärkeää, että asetetut päästövähennystavoitteet saavutetaan kotimaisin keinoin eikä esimerkiksi kansainvälisten päästökompensaatioiden avulla.

Amnestyyn mukaan on keskeistä, että kunnille on tarjolla riittävästi tukea ilmastosuunnitelmien laadintaan ja seurantaan. Suomen ympäristökeskuksen (Syke) päästötietopalvelu on tärkeä työkalu, jonka toimivuuden takeeksi myös Syken resursseista on huolehdittava. Samoin Amnesty pitää tärkeänä kunnille tehtävää ilmastosuunnitelmaohjetta suunnitelmien vaikuttavuuden varmistamiseksi (s. 24) sekä mahdollisten ilmastosuunnitelmien valtionapujen hakuprosessin tarkoituksenmukaisuutta ja hallinnollisen taakan minimointia (s. 25).

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

Ilmastosuunnitelmien toimeenpanon ajantasainen ja avoin seuranta sekä monikanavainen viestintä seurannan tuloksista on erittäin tärkeää. Seurannassa tulee käyttää selkeitä mittareita, joiden perusteella voidaan tehdä tarvittavia päivityksiä suunnitelmaan ja sen toteutukseen. Seurannan osana tulee arvioida ja seurata suunnitelman toimeenpanon perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Amnesty pitää hyvänä ilmastosuunnitelman ja sen tavoitteiden huomioimista kuntastrategiassa, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista (s. 43). Kunnan pitkän aikavälin toiminnalla ja talouden suunnittelulla on tärkeää tukea oikeudenmukaista vihreää siirtymää. Kunnan toimintakertomus on yksi luonteva kanava kunnan ilmastosuunnitelman toimeenpanon seurannalle ja raportoinnille.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

-

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

Muun muassa Suomen ilmastopaneeli korostaa ihmisten osallistumismahdollisuuksien tasapuolisuutta, päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja puolueettomuutta sekä päätöksentekijöiden vastuuvollisuutta osana ilmastopolitiikan menettelytapojen oikeudenmukaisuutta. Tähän kuuluu keskeisesti mahdollisuus valittaa tehdyistä päätöksistä. Amnesty pitää erittäin tärkeänä valtioneuvoston ilmastolainalaisiin päätöksiin kohdistuvaa muutoksenhakuoikeutta. Muutoksenhakuoikeudesta säätämisen voidaan arvioida vahvistavan ihmisten oikeusturvaa.

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Amnesty pitää johdonmukaisena muutoksenhakuoikeuden ulottamista myös kuntien ilmastosuunnitelmiin.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Amnesty pitää tärkeänä kuntien riittävää tukemista ilmastosuunnitelmien laadinnassa ja seurannassa. Keinoja ovat muun muassa hallituksen esityksessä mainittu valtionavustus (s. 23, 25), kuntien välinen yhteistyö, kunnille laadittava ohjeistus sekä Syken tuottamat päästötiedot. Keskeistä on kehittää muutoksenhakutuomioistuimina toimivien korkeimman hallinto-oikeuden (valtioneuvoston päätökset) ja hallinto-oikeuden (kuntien ilmastosuunnitelmat) osaamista ilmastolain alaisiin kysymyksiin liittyen sekä taata niille riittävän toimintaedellytykset, vaikka mahdollisten valitusten ja muutoksenhakujen määrä ja aiheuttama työkuorma katsotaan hallituksen esityksessä vaikeaksi arvioida (s. 26).

Muut huomiot

-

Savolainen Taru
Amnesty International Suomen osasto